

ZAKON O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI

I OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1

Ovim zakonom uređuju se zaštita i unapređenje jednakosti radi stvaranja uslova za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i obezbjeđenje jednakog tretmana svih lica, bez obzira na pol i/ili polne karakteristike, rod ili rodni identitet, rodno izražavanje i seksualnu orijentaciju, mjere za sprječavanje i suzbijanje svih oblika diskriminacije, kao i stvaranje jednakih mogućnosti u svim oblastima javnog i privatnog života.

Odnos sa drugim zakonima

Član 2

Ovaj zakon primjenjuje se kada je drugim zakonom propisan manji obim zaštite prava po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona nego što je propisano ovim zakonom.

Pojam rodne ravnopravnosti

Član 3

Rodnom ravnopravnošću smatra se ravnopravno učešće žena i muškaraca, kao i lica različitog pola i/ili polnih karakteristika, roda ili rodnog identiteta, rodnog izražavanja i seksualne orijentacije u svim oblastima javnog i privatnog života, jednako postupanje, jednak položaj i jednake mogućnosti i pristup pravima, slobodama i resursima.

Rodnom ravnopravnošću takođe se smatra preduzimanje proaktivnih mjera usmjerenih na otklanjanje strukturalnih nejednakosti, stereotipa i prepreka koje onemogućavaju puno ostvarivanje ravnopravnosti u praksi.

Obaveze organa i drugih subjekata

Član 4

Državni organi, organi državne uprave, organi lokalne samouprave i organi lokalne uprave i pravna lica koja vrše javna ovlašćenja (u daljem tekstu: organi), kao i privredna društva, druga pravna lica, preduzetnici i fizička lica u javnom i privatnom sektoru (u daljem tekstu: drugi subjekti), dužni su da u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka, kao i preduzimanja aktivnosti iz svoje nadležnosti, analiziraju i procjenjuju uticaj tih odluka na podsticanje i postizanje rodne ravnopravnosti.

Organi iz stava 1 ovog člana naročito su dužni da:

- 1) primjenjuju rodno odgovorno budžetiranje;
- 2) primjenjuju rodno odgovorno zapošljavanje;
- 3) prikupljaju, obrađuju i objavljuju podatke razvrstane po polu i drugim relevantnim obilježjima, u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast zaštite podataka o ličnosti;
- 4) preduzimaju aktivne mjere radi sprječavanja i otklanjanja diskriminacije zasnovane na nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona;
- 5) obezbijede ravnopravno učešće svih lica u procesima donošenja odluka, bez obzira na lična svojstva iz člana 1 ovog zakona.

Obaveze iz stava 2 ovog člana odnose se i na druge subjekte, u skladu sa posebnim podzakonskim aktom kojim se utvrđuju smjernice za procjenu uticaja rodne ravnopravnosti.

Određivanje i nadležnosti službenika/ce za rodnu ravnopravnost

Član 5

Organi iz člana 4 ovog zakona dužni su da u skladu sa svojim aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta odrede službenika/cu za rodnu ravnopravnost koji/koja koordinira aktivnosti i izvještava o sprovođenju ovog zakona i strateških dokumenata iz oblasti rodne ravnopravnosti u tom organu, dok su drugi subjekti iz člana 4 ovog zakona u obavezi da imenuju osobu za rodnu ravnopravnost.

Organi koji imaju više od 100 zaposlenih i radno angažovanih lica treba da imaju najmanje dva službenika/ce za rodnu ravnopravnost iz stava 1 ovog člana.

Službenik/ca iz stava 1 ovog člana ostvaruje prava i obaveze iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada u skladu sa Zakonom o radu i zakonom kojim se uređuju prava i obaveze državnih službenika i namještenika.

Značenje izraza

Član 6

Izrazi koji se koriste u ovom zakonu imaju sledeća značenja:

- 1) **rod** predstavlja društveno uspostavljene uloge, ponašanja, aktivnosti i svojstva žena i muškaraca u javnom i privatnom životu koja su se razvila na biološkoj razlici polova;
- 2) **pol** predstavlja biološku karakteristiku po kojoj se razlikuju ljudska bića na muška i ženska;
- 3) **rodni identitet** označava unutrašnji i lični doživljaj lica na koji ono shvata svoj rod i koji može, ali ne mora da se poklapa sa polom pripisanim po rođenju, uključujući lični doživljaj sopstvenog tijela, kao i druge načine rodnog izražavanja (odijevanje, način govora, gestikulacija i sl.);
- 4) **jednake mogućnosti** podrazumijevaju nepostojanje ograničenja po osnovu ličnih svojstava iz člana 1 ovog zakona, koja sprječavaju učešće osoba u političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom i drugim oblastima javnog ili privatnog života, čime se obezbjeđuje ostvarivanje prava i sloboda;
- 5) **rodno zasnovano nasilje** znači svako djelo ili ponašanje usmjereno protiv lica zbog njegovog pola, roda, rodnog identiteta, rodnog izražavanja ili seksualne orijentacije, ili koje nesrazmjerno pogađa lica određenog pola/roda, a koje dovodi ili može dovesti do fizičke, seksualne, psihičke ili ekonomske štete;
- 6) **rodno zasnovano digitalno nasilje** je svako postupanje, sadržaj ili komunikacija usmjerena protiv lica ili grupe lica zbog pola, roda, rodnog identiteta, rodnog izražavanja, polnih karakteristika ili seksualne orijentacije, koje se preduzima posredstvom informaciono-komunikacionih tehnologija (internet, društvene mreže, elektronska pošta, poruke, aplikacije i slično), a koje ima za cilj ili posljedicu nanošenje fizičke, psihičke ili emocionalne štete, zastrašivanje, ponižavanje, uznemiravanje, prijetnju, ucjenu, nadzor, neovlašćeno prikupljanje, objavljivanje ili dijeljenje ličnih podataka ili sadržaja, uključujući i intimne sadržaje, ili uskraćivanje prava i sloboda;
- 7) **nejednaka zastupljenost** postoji kada učešće jednog pola u ukupnom sastavu organa ili tijela na bilo kojem nivou odlučivanja u političkom i javnom životu značajno odstupa od uravnotežene zastupljenosti, a naročito kada je učešće ispod četrdeset procenata (40%);
- 8) **nejednak tretman** je svako postupanje kojim se pravi razlika ili vrši isključivanje ili ograničavanje zasnovano na polu ili rodu, koje ima za cilj ili posljedicu da umanjí ili onemogući priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda na osnovu jednakosti, ili kad se neopravdano daje prednost licu jednog pola u odnosu na lice drugog pola;
- 9) **rodna perspektiva** označava analitički pristup i metodološki okvir kojim se u svim fazama procesa planiranja, izrade, sprovođenja i evaluacije politika sistematski razmatraju rodno uslovljene razlike s ciljem postizanja rodne ravnopravnosti i sprječavanja nejednakosti;

- 10) **rodno odgovorno budžetiranje** je primjena načela integrisanja rodne perspektive u procesu planiranja, izvršenja i izvještavanja o budžetu;
- 11) **rodno odgovorno zapošljavanje** je skup politika i procedura zapošljavanja i napredovanja u karijeri koje obezbjeđuju jednake mogućnosti, uklanjanje stereotipa i transparentne kriterijume;
- 12) **kvote** su privremene, ciljane i srazmjerne mjere koje utvrđuju minimalan procenat manje zastupljenog pola;
- 13) **uznemiravanje** znači neželjeno ponašanje povezano sa polom, rodom, rodnim identitetom, rodnim izražavanjem ili seksualnom orijentacijom, sa ciljem ili posljedicom povrede dostojanstva lica i stvaranja zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja;
- 14) **seksualno uznemiravanje** znači svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje seksualne prirode sa ciljem ili posljedicom povrede dostojanstva lica;
- 15) **instrukcija** za diskriminaciju znači svako uputstvo da se diskriminiše lice ili grupa lica po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona, izdato drugom licu ili organu, bez obzira da li je izvršeno.

Pojam diskriminacije

Član 7

Diskriminacijom se smatra svako nepovoljno postupanje lica ili grupe lica prema licu ili grupi lica u odnosu na druga lica ili grupe lica zbog postojanja, odnosno pretpostavke postojanja bilo kojeg osnova iz člana 1 ovog zakona.

Diskriminacijom se smatra i stavljanje lica u nepovoljniji položaj po osnovu ličnog svojstva srodnika ili drugog lica sa kojim je u ličnom odnosu ili sa njim povezanog lica, kao i u slučaju povezanosti sa drugim licem kada lični odnos ne postoji, ako je takvo svojstvo osnov diskriminacije iz člana 1 ovog zakona.

Neposredna i posredna diskriminacija

Član 8

Neposredna diskriminacija postoji kad se prema licu ili grupi lica, u istoj ili uporedivoj situaciji u odnosu na drugo lice ili grupu lica, nepovoljnije postupa, aktom, radnjom ili nečinjenjem, po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona.

Posredna diskriminacija postoji ako prividno neutralna odredba zakona, drugog propisa ili drugog akta, kriterijum ili praksa tretira ili bi mogla tretirati lice ili grupu lica nepovoljnije u odnosu na druga lica ili grupu lica, po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona, osim ako je ta odredba, kriterijum ili praksa objektivno i razumno opravdana zakonitim ciljem, uz upotrebu sredstava koja su primjerena i neophodna za postizanje tog cilja.

Uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i instrukcija za diskriminaciju

Član 9

Uznemiravanje i seksualno uznemiravanje predstavljaju oblike diskriminacije po osnovu pola i roda, u smislu ovog zakona.

Instrukcija za diskriminaciju takođe predstavlja diskriminaciju, bez obzira na to da li je postupano po instrukciji.

Područje primjene

Član 10

Zabrana diskriminacije odnosi se na organe i druge subjekte iz člana 4 ovog zakona, a naročito u odnosu na:

- 1) pristup zapošljavanju, samozapošljavanju i zanimanje, uključujući kriterijume selekcije i uslove zapošljavanja, bez obzira na vrstu djelatnosti i na svim profesionalnim nivoima;
- 2) uslove rada i prava iz radnog odnosa, naročito zaradu i otkaz, uslove prilikom zapošljavanja, kao i napredovanje na poslu;
- 3) sisteme socijalnog osiguranja po osnovu pola u odnosu na:
 - područje primjene i uslova pristupa tim sistemima;
 - obavezu uplaćivanja doprinosa i obračun doprinosa;
 - obračun davanja uključujući pripadajuća uvećanja po osnovu bračnog supružnika i izdržavanog lica i uslove koji određuju trajanje i zadržavanje prava na davanje;
- 4) sisteme socijalnog osiguranja koji pružaju zaštitu od sljedećih rizika: bolesti, invaliditeta, starosti, prijevremene penzije, nesreće na radu i profesionalnih bolesti, nezaposlenosti;
- 5) troškove povezane sa trudnoćom i majčinstvom u premijama i davanjima pojedinaca;
- 6) sistem osiguranja i povezanih finansijskih usluga, uzimajući u obzir aktuarske faktore prilikom izračunavanja premija i drugih davanja, kad se koristi pol kao faktor koji dovodi do razlika u pojedinačnim premijama i davanjima;
- 7) pristup svim oblicima stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja i prekvalifikacija uključujući i praktično radno iskustvo;
- 8) javni i politički život;
- 9) obrazovanje, vaspitanje, nauku i sport;
- 10) socijalno osiguranje, socijalnu i dječju zaštitu i stanovanje;
- 11) pristup zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti;
- 12) postupanje pred tim organima i drugim subjektima;
- 13) medije i marketing;
- 14) digitalni prostor, uključujući internet, društvene mreže, elektronske komunikacione servise i druge onlajn platforme i usluge;
- 15) kulturu i umjetnost;
- 16) pristup i nabavku roba i usluga, objektima i površinama van područja privatnog i porodičnog života;
- 17) osnivanje, opremanje ili proširenje preduzetničke djelatnosti ili pokretanje ili proširenje bilo kog drugog oblika samostalne djelatnosti, uključujući situaciju supružnika i partnera u zajednici života lica istog pola samozaposlenih radnika;
- 18) uslove za osnivanje privrednog društva između supružnika ili partnera u zajednici života lica istog pola kad i u mjeri u kojoj je to priznato zakonom, ne mogu biti restriktivniji od uslova za osnivanje privrednog društva između drugih lica;
- 19) članstvo i aktivnosti u sindikalnim organizacijama, organizacijama civilnog društva ili drugim organizacijama čiji su članovi nosioci određenih profesija, uključujući benefite koje ostvaruju na osnovu članstva u tim organizacijama.

Mizoginija

Član 11

Mizoginija, u smislu ovog zakona, označava svaki oblik ponašanja, izražavanja ili postupanja zasnovanog na neprijateljstvu, mržnji, omalovažavanju ili predrasudama prema ženama kao grupi ili prema licu zato što je žena, a koji ima za cilj ili posljedicu podređivanje, isključivanje, degradaciju, zastrašivanje, nasilje ili uskraćivanje prava i sloboda.

Mizogini govor mržnje, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, kao i svaki oblik rodno zasnovanog nasilja motivisanog mizoginijom, smatraju se oblicima diskriminacije po osnovu pola i roda u smislu ovog zakona i zabranjeni su u svim oblastima iz člana 10 ovog zakona.

Interseksijska diskriminacija

Član 12

Interseksijska diskriminacija postoji kada se jedno lice ili grupa lica nalazi u nepovoljnom položaju zbog kombinacije dva ili više osnova diskriminacije, uključujući pol, rod, rodni identitet, rodno izražavanje, polne karakteristike, seksualnu orijentaciju, etničku pripadnost, invaliditet, starosno doba, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovno stanje ili drugi status.

Interseksijska diskriminacija, u smislu ovog zakona, obuhvata neposredno ili posredno različito postupanje zasnovano istovremeno na više osnova diskriminacije, uznemiravanje ili viktimizaciju lica na osnovu kombinovanih identiteta ili osobina, kao i prakse, mjere ili kriterijume koji, iako prividno neutralni, nesrazmjerno pogađaju lica na osnovu kombinacije osnova diskriminacije.

Interseksijska diskriminacija predstavlja oblik diskriminacije u smislu ovog zakona i zabranjena je u svim oblastima iz člana 10 ovog zakona.

Zaštita od viktimizacije

Član 13

Niko ne može da trpi štetne posljedice zbog prijavljivanja diskriminacije po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona, davanja iskaza pred nadležnim organom ili nuđenja dokaza u postupku u kojem se ispituje slučaj diskriminacije.

Zaštita od viktimizacije odnosi se i na lice koje odbije naređenje za diskriminatorno postupanje, kao i na lice koje podiže svijest o žalbama vezanim za diskriminaciju ili pruža podršku podnosiocima žalbi.

Zaštita od diskriminacije

Član 14

Zaštita lica diskriminisanih po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona ostvaruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita jednakosti i zabrana diskriminacije, zakonom kojim se uređuje nadležnost Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore i drugim propisima.

Ovim zakonom ne ograničava se pravo lica da zaštitu ostvaruju i pred drugim nadležnim organima, uključujući sudove i organe koji vrše inspekcijski nadzor.

Saradnja sa socijalnim partnerima i civilnim društvom

Član 15

U cilju unapređenja rodne ravnopravnosti i sprječavanja i suzbijanja diskriminacije po osnovu iz člana 1 ovog zakona, organi državne uprave sarađuju sa sindikalnim i drugim organizacijama, udruženjima, nevladinim organizacijama, ustanovama, institucijama i pravnim licima koja se bave promocijom rodne ravnopravnosti, zaštitom ljudskih prava i sloboda, borbom protiv diskriminacije i zaštitom grupa kod kojih postoji rizik od diskriminacije, kao i sa subjektima koji pružaju pravnu, psihološku, socijalnu ili drugu podršku licima izloženim diskriminaciji.

II OPŠTE I POSEBNE MJERE

Član 16

Rodna ravnopravnost obezbjeđuje se opštim i posebnim mjerama.

Opšte mjere i načelo integrisanja rodne perspektive

Član 17

Rodna ravnopravnost ostvaruje se sprovođenjem opštih mjera kojima se obezbjeđuje sistematsko integrisanje rodne perspektive u planiranje, izradu, usvajanje, sprovođenje, praćenje

i evaluaciju propisa, strategija, programa i drugih akata javnih politika, na svim nivoima i u svim oblastima.

Opšte mjere sprovode se u skladu sa ovim zakonom i posebnim propisima, uključujući propise o državnoj upravi, budžetu i javnim nabavkama.

Integrisanje rodne perspektive (orodnjavanje)

Član 18

Organi i drugi subjekti iz člana 4 ovog zakona dužni su da u svim aktima javnih politika eksplicitno razmotre i obrazlože rodne aspekte, uključujući identifikaciju potencijalno različitih uticaja na žene i muškarce i na lica različitih rodni identiteta.

Akti javnih politika iz stava 1 ovog člana sadrže najmanje:

- 1) opis stanja sa podacima razvrstanim po polu;
- 2) ciljeve i mjere sa rodni indikatorima;
- 3) očekivane rezultate i pokazatelje;
- 4) plan praćenja i izvještavanja;
- 5) odgovorne subjekte i okvirne resurse.

Generalni sekretarijat Vlade donosi metodologiju za integrisanje rodne perspektive u akte javnih politika.

Agencija iz člana 32 ovog zakona može predložiti Vladi standarde, smjernice i uputstva za procjenu rodni uticaja i integrisanje rodne perspektive u javne politike.

Metodologija iz stava 3 ovog člana sadrži postupak razmatranja rodne perspektive, obrasce i uputstva, kriterijume za određivanje indikatora, zahtjeve za praćenje i izvještavanje, kao i način objavljivanja podataka.

Organ državne uprave nadležan za oblast ljudskih prava predlaže Vladi izmjene i dopune zakona u oblasti rodne ravnopravnosti, priprema, predlaže i prati sprovođenje strateškog dokumenta iz oblasti rodne ravnopravnosti i drugih propisa od značaja za sprovođenje politika rodne ravnopravnosti.

Vlada donosi nacionalni strateški dokument za period od pet godina u skladu sa članom 15 stav 2 ovog zakona.

Upotreba rodno osjetljivog jezika

Član 19

Organi i subjekti iz člana 4 dužni su da u svom radu koriste rodno osjetljivi jezik, u svim aktima kojima se odlučuje o pravima, obavezama ili statusu lica, uključujući akte o zasnivanju radni odnosa, ugovor o radu, akte o izboru, imenovanju, postavljenju, raspoređivanju, izboru u akademska zvanja i drugim javni ispravama i evidencijama, nazivi radni mjesta, zanimanja, zvanja i funkcija izražavaju se u prirodni rodu lica na koje se akt odnosi.

Procjena rodni uticaja

Član 20

Za nacрте zakona, podzakonskih akata, strategija i programa vrši se procjena rodni uticaja kojom se analiziraju moguće posljedice na rodnu ravnopravnost i predlažu mjere za sprečavanje ili umanjivanje negativni, odnosno za podsticanje pozitivni efekata.

Metodologiju za procjenu rodni uticaja donosi organ državne uprave nadležan za oblast ljudskih prava i procjena je obavezni prilog obrazloženju akta.

Akt iz stava 1 ovog člana ne može biti upućen u dalju proceduru bez obrazloženja o sprovedenoj procjeni rodni uticaja.

Rodno odgovorno budžetiranje

Član 21

U postupku planiranja i izvršenja budžeta primjenjuje se rodno odgovorno budžetiranje kojim se budžetske politike planiraju, sprovode i ocjenjuju uvažavajući različite potrebe žena i muškaraca i lica različitog pola i/ili polnih karakteristika, roda ili rodnog identiteta, rodnog izražavanja i seksualne orijentacije.

Organ državne uprave nadležan za oblast finansija daje smjernice za primjenu rodno odgovornog budžetiranja i obezbjeđuje obrasce i rokove za izvještavanje.

Budžetski korisnici dužni su da u budžetskim zahtjevima i završnim izvještajima iskažu ciljeve, aktivnosti, indikatore i rezultate iz rodne perspektive.

Organ državne uprave nadležan za poslove ljudskih prava, godišnje objavljuje zbirni izvještaj o uticaju budžetskih izdvajanja na smanjenje rodnog jaza. Organ državne uprave nadležan za poslove finansija godišnje objavljuje izvještaj o izvršenju rodno odgovornog budžeta.

Statistika i rodni indikatori

Član 22

Organi i subjekti iz člana 4 ovog zakona dužni su da, u okviru svojih nadležnosti i djelatnosti, prikupljaju, evidentiraju i obrađuju statističke i administrativne podatke razvrstane po polu i drugim relevantnim obilježjima, u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast statistike i zaštita podataka o ličnosti.

Organi i subjekti iz stava 1 ovog člana dužni su da podatke iz stava 1 ovog člana dostavljaju organu državne uprave nadležnom za statistiku, u skladu sa propisima kojima se uređuje službena statistika.

Statistički podaci i informacije iz st. 1 i 2 ovog člana, koji se koriste za praćenje sprovođenja ovog zakona i politika rodne ravnopravnosti, sastavni su dio zvanične statistike Crne Gore i javno su dostupni u skladu sa zakonom.

Organ državne uprave nadležan za statistiku, u saradnji sa organom državne uprave nadležnim za poslove ljudskih prava, utvrđuje i objavljuje skup rodni indikatora za praćenje stanja rodne ravnopravnosti i sprovođenja ovog zakona i strateških dokumenata u ovoj oblasti.

Podaci i rodni indikatori iz ovog člana objavljuju se na način koji obezbjeđuje zaštitu podataka o ličnosti, u skladu sa zakonom.

Planiranje i sektorske politike

Član 23

Organi iz člana 4 ovog zakona dužni su da prilikom kreiranja i donošenja sektorskih strategija i planova utvrđuju ciljeve i mjere za unapređenje rodne ravnopravnosti u oblasti rada i zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva, socijalne i dječje zaštite, nauke, sporta, kulture, medija, informacione tehnologije i drugim oblastima.

Organi lokalne samouprave donose lokalne planove rodne ravnopravnosti u skladu sa nacionalnom strategijom i ovim zakonom.

Pri izradi i sprovođenju planova obavezno se sprovodi javno savjetovanje, uz uključivanje organizacija civilnog društva, socijalnih partnera i stručne javnosti.

Organi lokalne samouprave dostavljaju Agenciji iz člana 32 ovog zakona godišnji izvještaj o sprovođenju lokalnih planova iz stav 2 ovog člana, do 31 marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Obuka i jačanje kapaciteta

Član 24

Organi iz člana 4 ovog zakona obezbjeđuju kontinuirane programe obuka iz oblasti rodne ravnopravnosti za zaposlene, sa posebnim naglaskom na rukovodeća lica, službenike/ce za rodnu ravnopravnost i zaposlene na poslovima planiranja, budžetiranja, javnih nabavki i ljudskih resursa.

Agencija iz člana 32 ovog zakona izrađuje standarde kompetencija i programe obuke iz stava 1 ovog člana i pruža stručnu podršku pri njihovoj primjeni.

Javne nabavke, koncesije i državna pomoć

Član 25

U postupcima javnih nabavki, koncesija i dodjele državne pomoći organi i drugi subjekti iz člana 4 ovog zakona, u skladu sa posebnim propisima, uključuju kriterijume i uslove koji doprinose ostvarivanju rodne ravnopravnosti, pod uslovom da su povezani sa predmetom, nediskriminatorni i proporcionalni.

Skupština i Vlada

Član 26

Skupština Crne Gore i Vlada Crne Gore, u okviru svojih nadležnosti, primjenjuju principe rodne ravnopravnosti prilikom izrade, razmatranja, utvrđivanja i usvajanja zakona, strategija i drugih akata, kao i princip rodno balansirane zastupljenosti prilikom predlaganja, izbora i imenovanja na funkcije propisane Ustavom Crne Gore, obrazovanja radnih tijela, utvrđivanja sastava zvaničnih delegacija i prilikom predlaganja i imenovanja članova/ica upravnih, regulatornih i savjetodavnih tijela, u skladu sa posebnim zakonima.

Lokalna samouprava

Član 27

Opština, Glavni grad i Prijestonica, u okviru svojih nadležnosti, podstiču i ostvaruju rodnu ravnopravnost, te preduzimaju mjere i aktivnosti od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti u skladu sa zakonom kojim se uređuje vršenje poslova lokalne samouprave.

Političke stranke

Član 28

Političke stranke, svojim aktima, određuju način i mjere za postizanje rodne ravnopravnosti u svojim organima, na kandidacionim listama za izbor poslanika/ca i odbornika/ca, u klubovima poslanika/ca i klubovima odbornika/ca, kao i pri izboru na javne funkcije na svim nivoima, u skladu sa propisima koji uređuju izbornu zakonodavstvo.

Mediji

Član 29

Mediji primjenjuju principe rodne ravnopravnosti kroz programsku koncepciju i praksu izvještavanja, uključujući poštovanje zabrane rodnih stereotipa i mizoginog govora, u skladu sa propisima o medijima i slobodi izražavanja.

Posebne mjere (definicija, primjena i trajanje)

Član 30

Posebne mjere su privremene, ciljane i srazmjerne mjere koje uvode organi i drugi subjekti iz člana 4 ovog zakona, radi sprječavanja i otklanjanja postojećih nejednakosti zasnovanih na osnovima iz člana 1 ovog zakona i radi ubrzanja postizanja suštinske ravnopravnosti.

Posebne mjere ne smatraju se diskriminacijom u smislu ovog zakona.

Dozvoljenost i sadržina posebnih mjera

Član 31

Posebne mjere moraju se uvesti kada je:

- 1) utvrđena nejednaka zastupljenost jednog pola u organima odlučivanja ili određenim oblastima (podzastupljenost);
- 2) statističkim, istraživačkim ili administrativnim podacima potvrđena nepovoljnija pozicija jednog pola u pristupu pravima, resursima, uslugama ili prilikama;
- 3) utvrđeno postojanje strukturnih prepreka i rodni stereotipa koji uzrokuju trajne razlike u položaju ili ishodima između žena i muškaraca.

Posebne mjere obuhvataju naročito:

- 1) kvote i druge mehanizme uravnotežene zastupljenosti u organima odlučivanja, konkursnim i izbornim postupcima;
- 2) pravilo prednosti za lice manje zastupljenog pola kada su kandidati jednako kvalifikovani;
- 3) ciljane programe obuke, mentorstva, stipendiranja, grantove i podsticaje za zapošljavanje i napredovanje lica manje zastupljenog pola;
- 4) mogućnosti usklađivanja rada i privatnog života kada su povezane sa podzastupljenošću (fleksibilni oblici rada, organizacija vremena rada i sl.);
- 5) informativne i kampanje za podsticanje prijavljivanja za radna mjesta usmjerena ka manje zastupljenom polu;
- 6) rezervisanje mjesta u programima obrazovanja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja, kada je to srazmjerno cilju.

Posebne mjere uvode se na osnovu prethodne analize i sadrže: cilj i očekivane rezultate, kriterijume korisnika, način sprovođenja, rok trajanja, odgovorna lica i izvore finansiranja, kao i mehanizme praćenja i izvještavanja.

Posebne mjere se utvrđuju zakonima i drugim propisima kojima se uređuju pojedina oblasti djelovanja organa iz člana 4 ovog zakona.

Nadležni subjekti, najmanje jednom godišnje preispituju srazmjernost i efikasnost posebnih mjera na osnovu analize i o tome objavljuju izvještaj.

Posebne mjere moraju biti srazmjerne i neophodne za postizanje legitimnog cilja, primjenjuju se rodno neutralno i prestaju da važe kada se ciljevi trajno ostvare.

Izvještaj o sprovođenju posebnih mjera najmanje jednom u dvije godine dostavlja se Agenciji iz člana 32 ovog zakona.

III AGENCIJA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Agencija za rodnu ravnopravnost

Član 32

Poslove na obezbjeđenju rodne ravnopravnosti obavlja Agencija za rodnu ravnopravnost (u daljem tekstu: Agencija), u skladu sa međunarodnim standardima i smjernicama.

Agencija:

- 1) prati i analizira stanje rodne ravnopravnosti i o tome izvještava nadležne organe;
- 2) na osnovu analize sačinjava preporuke za zaštitu i unapređenje rodne ravnopravnosti;
- 3) koordinira, podržava i unapređuje aktivnosti usmjerene na ostvarivanje rodne ravnopravnosti i učestvuje u akcionim planovima;
- 4) prati primjenu međunarodnih ugovora i sačinjava izvještaje;
- 5) učestvuje u pripremi izvještaja prema međunarodnim ugovornim tijelima;
- 6) analizira izvještaje o sprovođenju posebnih mjera;
- 7) učestvuje u izradi nacionalne strategije rodne ravnopravnosti i prati njeno sprovođenje;
- 8) vrši procjene rodnog uticaja propisa i predlaže izmjene i dopune;

- 9) inicira i učestvuje u pripremi propisa i politika radi postizanja ravnopravnosti;
- 10) predstavlja i koordinira aktivnosti na međunarodnom i regionalnom nivou;
- 11) promoviše rodnu ravnopravnost i sprovodi istraživanja;
- 12) sarađuje sa lokalnom samoupravom i podržava mehanizme rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou;
- 13) sarađuje sa subjektima iz člana 15 ovog zakona,
- 14) učestvuje u kreiranju programa obuke i predlaže akreditovane programe;
- 15) izdaje akreditacije i licence na programe obuka iz oblasti rodne ravnopravnosti;
- 16) preduzima i podstiče aktivnosti obrazovanja o rodnoj ravnopravnosti;
- 17) vodi evidenciju službenika/ca za rodnu ravnopravnost;
- 18) u saradnji sa Zaštitnikom/com ljudskih prava i sloboda Crne Gore, razmjenjuje podatke i preporuke radi unapređenja zaštite od diskriminacije, u skladu sa zakonom.

Osnivanje Agencije

Član 33

Agenciju osniva Vlada. Agencija ima svojstvo pravnog lica i obavlja poslove od javnog interesa. Sredstva za rad Agencije obezbjeđuju se iz budžeta Crne Gore i iz drugih izvora, u skladu sa zakonom.

Status Agencije

Član 34

Agencija je u svom radu nezavisna. Poslove iz okvira svoje nadležnosti obavlja na nepristrasan i transparentan način. Zabranjen je svaki oblik političkog, institucionalnog ili drugog uticaja na rad Agencije koji bi mogao ugroziti njenu samostalnost i nezavisnost.

Organi Agencije

Član 35

Organi Agencije su Savjet i direktor/ica.

Savjet Agencije

Član 36

Savjet ima predsjednika/cu i dva člana/ice. Savjet imenuje i razrješava Vlada na period od četiri godine, na predlog nadležnog ministarstva. Sastav, nadležnost, način rada i odlučivanja Savjeta uređuju se statutom Agencije.

Nadležnosti Savjeta

Član 37

Savjet Agencije:

- 1) donosi statut Agencije;
- 2) donosi godišnji program rada i finansijski plan, kao i podzakonske propise u okviru ovlašćenja;
- 3) podnosi izvještaj o radu i finansijski izvještaj;
- 4) imenuje i razrješava direktora/icu Agencije;
- 5) obavlja i druge poslove koji se odnose na upravljanje Agencijom utvrđene zakonom.

Direktor/ica

Član 38

Radom Agencije rukovodi direktor/ica. Direktora/icu Agencije imenuje i razrješava Savjet, na osnovu javnog konkursa, na period od pet godina. Bliži način izbora direktora/ice uređuje se statutom Agencije.

Uslovi za izbor direktora/ice

Član 39

Za direktora/icu Agencije može biti imenovano lice koje:

- 1) je crnogorski/a državljanin/ka;
- 2) ima kvalifikaciju obrazovanja najmanje nivoa VII1; i
- 3) ima najmanje dvije godine radnog iskustva na poslovima rukovođenja ili pet godina radnog iskustva iz oblasti rodne ravnopravnosti i ljudskih prava i sloboda.

Nadležnosti direktora/ice

Član 40

Direktor/ica Agencije:

- 1) predstavlja i rukovodi Agencijom;
- 2) organizuje rad u Agenciji i odgovara za zakonitost i kvalitet njenog rada;
- 3) Savjetu predlaže statut, godišnji program rada i finansijski plan, izvještaj o radu i finansijski izvještaj, kao i druge akte iz nadležnosti Savjeta;
- 4) izvršava odluke Savjeta;
- 5) upravlja ljudskim i finansijskim resursima;
- 6) stara se o obezbjeđivanju javnosti rada Agencije i
- 7) vrši druge poslove utvrđene zakonom.

Prava iz radnog odnosa

Član 41

Direktor/ica i zaposleni/e u Agenciji ostvaruju prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa u skladu sa zakonom kojim se uređuju prava i obaveze državnih službenika/ca i namještenika/ca.

Statut Agencije

Član 42

Agencija ima statut. Statut Agencije sadrži:

- 1) sjedište i djelatnost Agencije;
- 2) unutrašnju organizaciju Agencije;
- 3) zarade predsjednika/ce i članova/ica Savjeta Agencije, kao i direktora/ice Agencije;
- 4) način prestanka mandata i razrješjenja direktora/ice i članova/ica Savjeta; i
- 5) način rada, odlučivanja i nadležnosti organa Agencije.
- 6) ovlaštenja direktora/ice i Savjeta Agencije u odnosu na druga tijela državne uprave;
- 7) finansiranje, upravljanje imovinom i način raspolaganja sredstvima;
- 8) postupak izmjene i dopune Statuta.

Izvještaj o radu

Član 43

Agencija podnosi Vladi i nadležnom ministarstvu izvještaj o radu i godišnji finansijski izvještaj sa mišljenjem nezavisnog/nezavisne revizora/ke. Izvještaj se podnosi u rokovima i na način propisan zakonom kojim se uređuje državna uprava.

Nadzor nad radom Agencije

Član 44

Nadzor nad zakonitošću rada Agencije vrši organ državne uprave nadležan za poslove ljudskih prava, u skladu sa zakonom.

IV NADZOR

Nadzor nad sprovođenjem zakona

Član 45

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona vrši organ državne uprave nadležan za ljudska prava, koji prati primjenu, daje smjernice za jedinstvenu primjenu, sprovodi evaluacije i predlaže izmjene i dopune propisa radi unapređenja stanja.

Inspekcijski nadzor

Član 46

Inspekcijski nadzor u odnosu na diskriminaciju u oblasti rada i zapošljavanja, bezbjednosti i zdravlja na radu, zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne i dječje zaštite, građevinarstva, saobraćaja, turizma i drugim oblastima vrše inspekcije nadležne za te oblasti, u skladu sa zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor i posebnim zakonima.

V KAZNE NE ODREDBE

Kršenje prava i obaveza

Član 47

Novčanom kaznom od 1.000 eura do 20.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, državni organ, organ državne uprave, organ lokalne samouprave, organ lokalne uprave i drugo pravno lice iz člana 4 ovog zakona, ako:

- 1) ne analizira i ne procjenjuje uticaj odluka na rodnu ravnopravnost ili ne primjenjuje mjere za unapređenje rodne ravnopravnosti u okviru svog djelovanja (član 4 stav 1);
- 2) ne odredi službenika ili službenicu za rodnu ravnopravnost, odnosno kontakt osobu za rodnu ravnopravnost (član 5);
- 3) u pripremi javnih politika i akata ne integriše rodnu perspektivu na način propisan ovim zakonom (član 18);
- 4) ne koristi rodno osjetljivi jezik u aktima kojima se odlučuje o pravima, obavezama ili statusu lica, ili nazive radnih mjesta, zanimanja, zvanja i funkcija ne izražava u prirodnom rodu lica na koje se akt odnosi (član 19);
- 5) ne izvrši procjenu rodnog uticaja ili akt uputi u dalju proceduru bez sprovedene procjene rodnog uticaja (član 20);
- 6) ne primjenjuje rodno odgovorno budžetiranje, odnosno ne planira i ne izvještava u skladu sa obavezama iz ovog zakona (član 21);
- 7) ne prikuplja, ne evidentira, ne obrađuje ili ne dostavlja statističke i administrativne podatke razvrstane po polu i drugim relevantnim obilježjima, u skladu sa zakonom (član 22);
- 8) ne utvrdi ciljeve i mjere za unapređenje rodne ravnopravnosti u sektorskim strategijama i planovima ili ne donese lokalni plan rodne ravnopravnosti, ili ne dostavi izvještaj Agenciji iz člana 32 ovog zakona (član 23);
- 9) ne obezbijedi programe obuka iz oblasti rodne ravnopravnosti za zaposlene, u skladu sa ovim zakonom (član 24);

- 10) u postupcima javnih nabavki, koncesija ili dodjele državne pomoći ne primijeni kriterijume i uslove koji doprinose ostvarivanju rodne ravnopravnosti, kada su za to ispunjeni uslovi (član 25);
- 11) ne preduzme mjere i aktivnosti za ostvarivanje rodne ravnopravnosti u Skupštini, Vladi, Glavnom gradu, Prijestonici, lokalnim samoupravama, organima lokalne samouprave, političkim partijama ili medijima, u skladu sa ovim zakonom (član 26, član 27, član 28 i član 29);
- 12) ne uvede posebne mjere, ne preispituje njihovu srazmjernost i efikasnost ili ne dostavi izvještaj o sprovođenju posebnih mjera (član 30 i član 31).
- Za prekršaje iz stava 1 ovog člana kazniće se i odgovorno lice u državnom organu, organu državne uprave, organu lokalne samouprave, organu lokalne uprave i pravnom licu novčanom kaznom od 500 eura do 2.000 eura.
- Za prekršaje iz stava 1 ovog člana kazniće se i preduzetnik novčanom kaznom od 500 eura do 4.000 eura.

Naknada štete i druge mjere

Član 48

Lice koje je pretrpjelo diskriminaciju ima pravo na punu i djelotvornu naknadu materijalne i nematerijalne štete, u skladu sa propisima obligacionog prava i propisima o zabrani diskriminacije. Unaprijed određena gornja granica naknade ne može ograničiti pravo na potpunu reparaciju.

Izricanje prekršajnih sankcija po ovom zakonu ne utiče na pravo oštećenog na naknadu štete niti na krivičnu odgovornost.

Sud može naložiti mjere prestanka diskriminacije, uklanjanja posljedica i objavljivanja presude.

Mizoginija

Član 49

Novčanom kaznom u iznosu od 1.000 eura do 10.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, državni organ, organ državne uprave, organ lokalne samouprave, organ lokalne uprave i drugo pravno lice iz člana 4 ovog zakona, ako vrši ponašanje, izražavanje ili postupanje zasnovano na neprijateljstvu, mržnji, omalovažavanju ili predrasudama prema ženama kao grupi ili prema osobi zato što je žena, koje ima za cilj ili posljedicu podređivanje, isključivanje, degradaciju, zastrašivanje, nasilje ili uskraćivanje prava i sloboda (član 11).

Za prekršaj iz stava 1 ovog člana kazniće se i odgovorno lice u državnom organu, organu državne uprave, organu lokalne samouprave, organu lokalne uprave i pravnom licu novčanom kaznom od 500 eura do 2.000 eura.

Za prekršaj iz stava 1 ovog člana kazniće se i preduzetnik novčanom kaznom od 500 eura do 4.000 eura.

Interseksijska diskriminacija

Član 50

Novčanom kaznom u iznosu od 1.000 eura do 10.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, državni organ, organ državne uprave, organ lokalne samouprave, organ lokalne uprave i drugo pravno lice iz člana 4 ovog zakona, ako lice ili grupu lica dovede u nepovoljniji položaj zbog kombinacije dva ili više osnova diskriminacije iz ovog zakona (član 12).

Za prekršaj iz stava 1 ovog člana kazniće se i odgovorno lice u državnom organu, organu državne uprave, organu lokalne samouprave, organu lokalne uprave i pravnom licu novčanom kaznom od 500 eura do 2.000 eura.

Za prekršaj iz stava 1 ovog člana kazniće se i preduzetnik novčanom kaznom od 500 eura do 4.000 eura.

Onemogućavanje sprovođenja nadzora

Član 51

Novčanom kaznom u iznosu od 1.000 eura do 20.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, državni organ, organ državne uprave, organ lokalne samouprave, organ lokalne uprave i drugo pravno lice iz člana 4 ovog zakona, ako:

- 1) ometa ili onemogućava sprovođenje nadzora nad primjenom ovog zakona (član 45);
- 2) ometa ili onemogućava sprovođenje inspekcijuskog nadzora (član 46);
- 3) ne dostavi Agenciji iz člana 32 ovog zakona, u propisanom roku tražene podatke, informacije ili izvještaje u vezi sa primjenom ovog zakona (član 45 i član 46).

Za prekršaje iz stava 1 ovog člana kazniće se i odgovorno lice u državnom organu, organu državne uprave, organu lokalne samouprave, organu lokalne uprave i pravnom licu novčanom kaznom od 500 eura do 2.000 eura.

Za prekršaje iz stava 1 ovog člana kazniće se i preduzetnik novčanom kaznom od 500 eura do 4.000 eura.

Usklađivanje novčanih iznosa

Član 54

Novčani iznosi utvrđeni ovim zakonom usklađuju se svakih pet godina u skladu sa stopom inflacije, kako je utvrđeno zvaničnim indeksom inflacije koji objavljuje organ državne uprave nadležan za statistiku, a u skladu sa zakonom kojim se uređuju prekršaji.

Usklađivanje iznosa vrši se primjenom procentualne promjene indeksa inflacije u prethodnih pet godina i automatski se primjenjuje prvog dana godine koja slijedi nakon završetka petogodišnjeg perioda.

Ako indeks inflacije nije dostupan ili organ državne uprave nadležan za statistiku prestane da objavljuje takav indeks, usklađivanje se vrši na osnovu alternativne mjere inflacije ili promjena cijena koju nadležni organ smatra prikladnom.

Usklađeni novčani iznosi primjenjuju se od datuma usklađivanja i važe do sljedeće planirane indeksacije.

VI PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 55

Organi će odrediti službenika/cu za rodnu ravnopravnost iz člana 5 ovog zakona u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 56

Organi i drugi subjekti iz člana 4 ovog zakona dužni su da u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona u potpunosti obezbijede primjenu članova 17, 18, 19 i 20.

Član 57

Vlada će donijeti nacionalni strateški dokument iz člana 15 ovog zakona u roku od dvanaest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 58

Vlada će, na predlog organa državne uprave nadležnog za poslove državne uprave, u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona donijeti podzakonske akte za sprovođenje ovog zakona.

Član 59

Stupanjem na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o rodnoj ravnopravnosti („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 46/07 i „Službeni list Crne Gore“, br. 73/10, 40/11 i 35/15).

Član 60

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore.

OBRAZLOŽENJE

I. USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona sadržan je u članu 18 Ustava Crne Gore, kojim je propisano da država jamči ravnopravnost žene i muškarca i razvija politiku jednakih mogućnosti.

Istovremeno, zakon je u skladu sa načelima zabrane diskriminacije i zaštite ljudskih prava utvrđenim Ustavom Crne Gore, naročito odredbama o jednakosti pred zakonom, zabrani diskriminacije, zaštiti ljudskog dostojanstva i poštovanju međunarodnih standarda ljudskih prava.

II. RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ovim zakonom se sistematski uređuje oblast rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, kroz: jačanje opštih i posebnih mjera za postizanje suštinske ravnopravnosti žena i muškaraca, uvođenje mehanizama rodno odgovornog budžetiranja i procjene rodno uticaja propisa, uspostavljanje institucionalnog okvira (Agencije za rodnu ravnopravnost) za koordinaciju, praćenje i izvještavanje o rodnoj ravnopravnosti, preciziranje obaveza organa i drugih subjekata u oblasti statistike, planiranja, zapošljavanja, javnih nabavki, medija, lokalne samouprave i političkog života, definisanje rodno zasnovanog nasilja, uključujući rodno zasnovano digitalno nasilje u digitalnom prostora, jačanje nadzora i kaznenih odredbi, uključujući prekršaje za mizoginiju, intersekcijsku diskriminaciju i ometanje nadzora.

Dosadašnja rješenja nijesu obezbjeđivala dovoljno efikasnu zaštitu od diskriminacije zasnovane na polu, rodu, rodnom identitetu, rodnom izražavanju i rodnom ulogama, niti dosljedno integrisanje rodne perspektive u javne politike, programe i budžete. Nalazi međunarodnih tijela, organizacija civilnog društva i nadležnih organa upućuju na: trajne razlike u zaradama, zapošljavanju, učešću u odlučivanju i zastupljenosti u pojedinim sektorima, nedovoljnu zastupljenost rodno razvrstanih podataka, nedovoljnu integraciju rodne dimenzije u strateške i budžetske dokumente, pojavu rodno zasnovanog digitalnog nasilja i mizoginog govora u javnom i onlajn prostora, slabe kapacitete za sistematsko praćenje i izvještavanje o rodnoj ravnopravnosti.

Razlozi za donošenje zakona proističu iz potrebe da se rodna ravnopravnost, kao jedno od osnovnih načela ustavnog poretka i demokratskog društva, uredi na sistematičan i sveobuhvatan način, kroz: jasnu raspodjelu odgovornosti organa i drugih subjekata, obavezu uvođenja opštih i posebnih mjera, zasnovanih na analizi i indikatorima, uvođenje rodno odgovornog budžetiranja i procjene rodno uticaja, uspostavljanje posebne Agencije za rodnu ravnopravnost kao stručnog tijela, efikasne prekršajne mehanizme i nadzor.

U fazi pripreme zakona, međunarodni eksperti i članovi/ce radne grupe ukazali su na značaj usklađivanja sa pravom Evropske unije i praksom tijela za jednakost (equality bodies) u državama članicama, kao i na potrebu eksplicitnog regulisanja rodno zasnovanog digitalnog nasilja i digitalnog prostora kao jednog od područja primjene zakona.

Ministarstvo finansija je u mišljenju ukazalo da srednjoročnim budžetskim okvirom nijesu planirana sredstva za osnivanje nove Agencije i da je potrebno izraditi procjenu fiskalnog uticaja. U tom smislu, predviđa se fazni pristup uspostavljanju Agencije, pri čemu se dio njenih nadležnosti u početnom periodu može obavljati kroz postojeće kapacitete Ministarstva za ljudska i manjinska prava i drugih nadležnih organa, dok se ne stvore uslovi za osnivanje posebne institucije i obezbjeđivanje sredstava u budžetu.

III. USKLAĐENOST SA PRAVNOM TEKOVINOM EVROPSKE UNIJE I MEĐUNARODNIM STANDARDIMA

Ovim zakonom se u unutrašnji pravni poredak prenose i razrađuju standardi iz prava Evropske unije i međunarodnih dokumenata u oblasti zabrane diskriminacije i rodne ravnopravnosti, posebno u pogledu jednakog postupanja u zapošljavanju, radu, socijalnoj sigurnosti, samozapošljavanju i pristupu robama i uslugama.

Zakon je usklađen sa sljedećim direktivama Evropske unije:

- **Direktiva 2006/54/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. jula 2006. godine** o primjeni načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (recast)
- **Direktiva Savjeta 2004/113/EZ od 13. decembra 2004. godine** o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pogledu pristupa i nabavke robe i pružanja usluga
- **Direktiva 2010/41/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. jula 2010. godine** o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni
- **Direktiva Savjeta 79/7/EEZ od 19. decembra 1978. godine** o postupnoj primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti
- **Direktiva Savjeta 92/85/EEZ od 19. oktobra 1992. godine** o uvođenju mjera za unapređenje bezbjednosti i zdravlja trudnih radnica, radnica koje su nedavno rodile ili doje
- **Direktiva Savjeta 2000/78/EZ od 27. novembra 2000. godine** o uspostavljanju opšteg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (procesne garancije: teret dokazivanja, viktimizacija, pravna zaštita)
- **Direktiva (EU) 2019/1158 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. juna 2019. godine** o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i njegovatelja.

Pored toga, zakon je u skladu sa međunarodnim konvencijama i standardima u oblasti rodne ravnopravnosti, naročito:

- **Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i preporuke CEDAW komiteta**
- **Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)**, posebno u dijelu rodno zasnovanog nasilja i novih oblika nasilja u digitalnom prostora.

Zakon uzima u obzir i novije tendencije prava Evropske unije u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, uključujući digitalne oblike nasilja, u skladu sa Direktivom (EU) 2024/1385 o borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

U tabeli usklađenosti na kraju obrazloženja dati su detaljni pokazatelji usklađenosti ovog zakona sa relevantnim direktivama Evropske unije.

IV. OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA

Član 1 utvrđuje predmet i ciljeve zakona. Naglašava se horizontalni pristup, koji obuhvata zabranu diskriminacije, proaktivne mjere za uklanjanje strukturnih barijera i usklađivanje sa pravom Evropske unije i međunarodnim standardima.

Član 2 uređuje odnos sa drugim zakonima, na način da se propisuje pravilo više zaštite: ovaj zakon se primjenjuje kada drugi propis daje manji obim zaštite po osnovima iz člana 1. Time se obezbjeđuje jedinstvena i konzistentna primjena standarda rodne ravnopravnosti u pravnom sistemu.

Član 3 bliže definiše pojam rodne ravnopravnosti, uključujući formalnu i suštinsku jednakost, zabranu diskriminacije i potrebu za posebnim mjerama radi otklanjanja strukturnih nejednakosti.

Član 4 propisuje opšte obaveze organa i drugih subjekata iz člana 4, uključujući integrisanje rodne perspektive u planiranje, donošenje i sprovođenje politika, programa i mjera, rodno odgovorno zapošljavanje, prikupljanje podataka razvrstanih po polu, učešće žena i muškaraca u odlučivanju i preduzimanje opštih i posebnih mjera. Normom se uvodi obaveza sistemskog „orodnjavanja“ ili rodnog mejnstriminga u radu organa.

Član 5 uvodi instituciju službenika/ce za rodnu ravnopravnost ili kontakt osobe u organima i subjektima iz člana 4. Ovaj institut je ključan za koordinaciju, praćenje i izvještavanje na nivou institucije.

Član 6 definiše osnovne pojmove bitne za primjenu zakona, uključujući pol, rod, rodni identitet, rodno izražavanje, rodno zasnovano nasilje, rodno zasnovano digitalno nasilje, rodne stereotipe, rodno odgovorno budžetiranje i druge pojmove. Posebno se definiše rodno zasnovano digitalno nasilje kao nasilje, prijetnje, uznemiravanje, govor mržnje ili drugi štetni sadržaj usmjeren prema licu ili grupi lica u digitalnom prostoru, zasnovan na polu, rodu, rodnom identitetu ili rodnom izražavanju.

Član 7 daje opštu definiciju diskriminacije po osnovu pola, roda, rodnog identiteta i rodnog izražavanja, uključujući direktnu i indirektnu diskriminaciju, kao i diskriminaciju po osnovu pretpostavljenog ili pripisanog pola ili roda.

Član 8 razrađuje neposrednu i posrednu diskriminaciju kroz dodatne kriterijume i test opravdanosti mjera ili praksi.

Član 9 propisuje da su uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i instrukcija za diskriminaciju oblici diskriminacije, u skladu sa pravom Evropske unije, čime se obezbjeđuje zaštita žrtava i obaveze poslodavaca i pružalaca usluga.

Član 10 uređuje područje primjene zabrane diskriminacije i obaveza organa i subjekata iz člana 4, u nizu oblasti, uključujući rad i zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo, socijalnu i dječju zaštitu, javne usluge, socijalnu sigurnost, samozapošljavanje, političko i javno učešće, medije, kulturu, sport, javne nabavke, kao i digitalni prostor, uključujući internet, društvene mreže, onlajn platforme i druge elektronske komunikacione servise, sa posebnim akcentom na rodno zasnovano digitalno nasilje.

Član 11 uvodi pojam mizoginije kao ponašanja zasnovanog na neprijateljstvu, omalovažavanju ili mržnji prema ženama, sa ciljem ili posljedicom podređivanja, isključivanja ili degradacije. Time se normativno obuhvataju i govori mržnje i drugi oblici neprijateljskog ponašanja prema ženama. Primjena ovog zakona ne isključuje krivičnu odgovornost u slučajevima kada radnja ispunjava obilježja krivičnog djela prema Krivičnom zakoniku.

Član 12 uređuje intersekcijsku diskriminaciju, kada jedno lice ili grupa lica trpi nepovoljniji tretman zbog kombinacije dva ili više osnova diskriminacije. Normom se omogućava da se u praksi prepoznaju i sankcionišu složeni oblici diskriminacije.

Član 13 propisuje zaštitu od viktimizacije, odnosno zaštitu lica koja prijavljuju diskriminaciju ili učestvuju u postupku, u skladu sa standardima prava Evropske unije o procesnim garancijama.

Član 14 upućuje na nadležnosti Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda i drugih organa i tijela nadležnih za zaštitu od diskriminacije, čime se obezbjeđuje koordinacija, izbjegava dupliranje nadležnosti i obezbjeđuje dosljedna primjena zakona; istovremeno se jasno propisuje da ovim zakonom nijesu ograničena druga pravna sredstva.

Član 15 propisuje saradnju sa socijalnim partnerima i civilnim društvom, čime se omogućava uključivanje sindikata, poslodavaca, nevladinih organizacija i drugih subjekata u kreiranje i sprovođenje politika rodne ravnopravnosti.

Član 16 utvrđuje da se rodna ravnopravnost obezbjeđuje opštim i posebnim mjerama, čime se uvodi osnovna podjela mjera i postavlja okvir za dalje normiranje u glavi II zakona.

Član 17 uređuje opšte mjere kao trajne, horizontalne mjere koje se sprovode kroz javne politike, planove, programe i druge akte, i propisuje obavezu integrisanja rodne perspektive u planiranje, donošenje i sprovođenje politika na svim nivoima.

Član 18 uređuje integrisanje rodne perspektive (orodnjavanje) u akte javnih politika, propisujući obavezu organa da u analizi stanja, ciljevima, mjerama, indikatorima, rezultatima, praćenju i izvještavanju uzmu u obzir različite potrebe i položaj žena i muškaraca i lica različitih rodničkih identiteta. Generalni sekretarijat Vlade donosi metodologiju za integrisanje rodne perspektive, a Agencija može predlagati standarde i smjernice.

Član 19 propisuje upotrebu rodno osjetljivog jezika u aktima, evidencijama i komunikaciji organa i drugih subjekata, čime se jača vidljivost žena i muškaraca i sprečava generična „neutralnost“ koja faktički prikriva neravnopravnost.

Član 20 uvodi obaveznu procjenu rodnog uticaja propisa i drugih akata, prije njihovog usvajanja, i propisuje obavezu da se u postupku pripreme propisa sagleda različit uticaj na žene i muškarce i predvide korektivne mjere.

Član 21 uređuje rodno odgovorno budžetiranje, uključujući planiranje, izvršenje i izvještavanje o budžetskim programima iz rodne perspektive, kao i obaveze budžetskih korisnika i organa nadležnih za budžet.

Član 22 propisuje obavezu organa i subjekata iz člana 4 da prikupljaju, evidentiraju i obrađuju statističke i administrativne podatke razvrstane najmanje po polu i drugim relevantnim obilježjima, u skladu sa propisima o statistici i zaštiti podataka o ličnosti, da ih dostavljaju organu nadležnom za statistiku, kao i da su ti podaci sastavni dio zvanične statistike Crne Gore. Organ

nadležan za statistiku, u saradnji sa organom nadležnim za poslove ljudskih prava, utvrđuje i objavljuje skup rodni indikatora za praćenje stanja rodne ravnopravnosti i sprovođenja ovog zakona i strateških dokumenata.

Član 23 integriše rodnu perspektivu u sektorske i lokalne politike, uvodi obavezu donošenja lokalnih planova rodne ravnopravnosti, javnih konsultacija i izvještavanja Agenciji, čime se politika rodne ravnopravnosti spušta na nivo zajednice.

Član 24 uređuje obuke i jačanje kapaciteta organa i subjekata iz člana 4, kao i ulogu Agencije u izradi standarda kompetencija i programa obuka, posebno za lica koja rade u planiranju, budžetiranju, javnim nabavkama i ljudskim resursima.

Član 25 ugrađuje kriterijume rodne ravnopravnosti u postupke javnih nabavki, koncesija i dodjele državne pomoći, uz uslov da su kriterijumi povezani sa predmetom, nediskriminatorni i proporcionalni.

Član 26 propisuje obaveze Skupštine Crne Gore i Vlade Crne Gore u pogledu primjene principa rodne ravnopravnosti, posebno prilikom predlaganja, izbora i imenovanja, formiranja tijela i sastava zvaničnih delegacija.

Član 27 uređuje obaveze organa lokalne samouprave u oblasti rodne ravnopravnosti i obavezu donošenja lokalnih planova rodne ravnopravnosti, kao i izvještavanja Agenciji.

Član 28 propisuje obaveze političkih stranaka u pogledu postizanja rodne ravnopravnosti u svojim organima, na kandidacionim listama i pri predlaganju na javne funkcije.

Član 29 uređuje ulogu medija u sprječavanju rodni stereotipa, mizoginog govora i rodno zasnovanog digitalnog nasilja, kao i obavezu poštovanja principa rodne ravnopravnosti u uređivačkoj politici i programskim sadržajima.

Član 30 definiše posebne mjere kao privremene, ciljane i srazmjerne mjere koje uvode organi i subjekti iz člana 4 radi otklanjanja postojećih nejednakosti, smanjenja strukturnih razlika i ubrzavanja postizanja suštinske ravnopravnosti, i potvrđuje da se one ne smatraju diskriminacijom.

Član 31 propisuje uslove za uvođenje posebnih mjera, vrste mjera, njihov sadržaj (ciljevi, kriterijumi, rok, odgovorna lica, izvori finansiranja, praćenje i izvještavanje), obavezu da budu zasnovane na analizi i indikatorima, obavezu nadležnih subjekata da najmanje jednom godišnje preispitaju njihovu srazmjernost i efikasnost, objave izvještaj, te obavezu dostavljanja izvještaja Agenciji najmanje jednom u dvije godine.

Član 32 uspostavlja Agenciju za rodnu ravnopravnost kao stručno tijelo za koordinaciju, praćenje i unapređenje rodne ravnopravnosti, sa detaljno navedenim nadležnostima, uključujući praćenje stanja, izradu preporuka, koordinaciju akcionih planova, praćenje sprovođenja međunarodnih ugovora, učešće u izradi strategije, sprovođenje istraživanja, saradnju sa lokalnom samoupravom, obuke, licenciranje programa i druge poslove.

Član 33 uređuje osnivanje Agencije, njen pravni status i finansiranje iz budžeta Crne Gore i drugih izvora, u skladu sa zakonom.

Član 34 propisuje da je Agencija nezavisna u svom radu, da obavlja poslove nepristrasno i transparentno, te zabranjuje svaki oblik političkog ili drugog neprimjerenog uticaja.

Član 35 uređuje organe Agencije (Savjet i direktor/ica).

Član 36 propisuje sastav Savjeta, način imenovanja i trajanje mandata, uz upućivanje da se detalji uređuju statutom.

Član 37 navodi nadležnosti Savjeta (usvajanje statuta, programa rada, finansijskog plana, donošenje podzakonskih akata, razmatranje izvještaja, predlaganje imenovanja i dr.).

Član 38 uređuje položaj direktora/ice, mandat, način imenovanja i razrješenja, te odgovornost za zakonitost rada i rukovođenje Agencijom.

Član 39 propisuje uslove koje mora ispunjavati direktor/ica Agencije (državljanstvo, nivo kvalifikacija, iskustvo i druge uslove).

Član 40 propisuje nadležnosti direktora/ice, uključujući rukovođenje radom Agencije, predstavljanje i zastupanje, donošenje pojedinačnih akata i odgovornost za zakonitost i efikasnost rada.

Član 41 uređuje prava i obaveze zaposlenih u Agenciji u skladu sa propisima o državnim službenicima i namještenicima.

Član 42 definiše sadržaj statuta Agencije (sjedište, unutrašnja organizacija, zarade, prestanak mandata, nadležnosti organa, finansiranje i druga pitanja od značaja za rad Agencije).

Član 43 propisuje obavezu Agencije da godišnje izvještava o svom radu, da se njen rad podvrgava finansijskoj kontroli i reviziji, čime se obezbjeđuje transparentnost i odgovornost.

Član 44 uređuje upravni nadzor nad radom Agencije od strane organa državne uprave nadležnog za poslove državne uprave, u skladu sa Zakonom o državnoj upravi.

Član 45 uređuje nadzor nad sprovođenjem ovog zakona koji vrši organ državne uprave nadležan za ljudska prava, uključujući praćenje primjene, davanje smjernica, evaluacije i predlaganje izmjena i dopuna propisa.

Član 46 propisuje inspekcijski nadzor u odnosu na diskriminaciju u oblastima rada i zapošljavanja, bezbjednosti i zdravlja na radu, zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne i dječje zaštite, građevinarstva, saobraćaja, turizma i drugim oblastima, u skladu sa posebnim zakonima.

Član 47 uvodi prekršaje i novčane kazne za kršenje osnovnih obaveza propisanih zakonom (neintegrisanje rodne perspektive, neimenovanje službenika/ce, neprimjenu procjene rodno uticaja, neprikupljanje statistike po polu, nepostojanje planova i mjera, neorganizovanje obuka, neprimjenu rodno odgovornih kriterijuma u javnim nabavkama, nepreduzimanje mjera rodne ravnopravnosti u Skupštini, Vladi, lokalnoj samoupravi, političkim strankama i medijima, kao i neuvodjenje i neprijavlivanje posebnih mjera).

Član 48 propisuje da lice koje je pretrpjelo diskriminaciju ima pravo na punu i djelotvornu naknadu materijalne i nematerijalne štete, u skladu sa propisima obligacionog prava i propisima

o zabrani diskriminacije, i da prekršajne i krivične sankcije ne utiču na to pravo. Takođe, sud može naložiti prestanak diskriminacije, uklanjanje posljedica i objavljivanje presude.

Član 49 propisuje prekršaj za vršenje mizoginije, kao ponašanja i postupanja zasnovanih na neprijateljstvu, mržnji, omalovažavanju ili predrasudama prema ženama kao grupi ili prema osobi zato što je žena.

Član 50 propisuje prekršaj za vršenje interseksijske diskriminacije, kada lice ili grupa lica trpi nepovoljniji položaj zbog kombinacije dva ili više osnova diskriminacije.

Član 51 sankcioniše ometanje sprovođenja nadzora, nedostavljanje podataka i izvještaja Agenciji i nadležnim organima, čime se osigurava efektivnost nadzornih mehanizama.

Član 52 uređuje strožije sankcije za ponavljanje prekršaja i mogućnost dodatnih korektivnih mjera, čime se jača odvraćajući efekat prekršajnih sankcija.

Član 53 uvodi objektivnu odgovornost pravnih lica za štetu nastalu povredom zakona, u skladu sa opštim pravilima obligacionog prava.

Član 54 propisuje usklađivanje novčanih iznosa prekršajnih kazni sa inflacijom svakih pet godina, u skladu sa zakonom kojim se uređuju prekršaji.

Član 55 propisuje rok od tri mjeseca za imenovanje službenika/ce za rodnu ravnopravnost, kako bi se obezbijedila brza institucionalizacija ovog mehanizma.

Član 56 propisuje rok od 12 mjeseci za punu primjenu ključnih odredbi o procjeni rodnog uticaja, rodno odgovornom budžetiranju, statistici i planiranju (članovi 17, 18, 19 i 20).

Član 57 propisuje rok od 12 mjeseci za donošenje nacionalne strategije rodne ravnopravnosti, kao osnovnog strateškog dokumenta u ovoj oblasti.

Član 58 propisuje rok od šest mjeseci za donošenje podzakonskih akata (metodologije, uputstva, obrasci, smjernice, indikatori) potrebnih za primjenu zakona.

Član 59 propisuje prestanak važenja ranijeg Zakona o rodnoj ravnopravnosti i njegovih izmjena i dopuna, čime se obezbjeđuje pravna sigurnost i izbjegava paralelna primjena dva zakona koja uređuju istu materiju.

Član 60 propisuje da zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

V. PROCJENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje ovog zakona neophodno je obezbijediti finansijska sredstva u Budžetu Crne Gore. Najznačajniji fiskalni efekti proizilaze iz: uspostavljanja i rada Agencije za rodnu ravnopravnost (osnivanje, smještaj, kadrovi, programi), sprovođenja obuka, istraživanja, kampanja i razvoj rodničkih indikatora, prilagođavanja informacionih sistema radi prikupljanja statističkih i administrativnih podataka razvrstanih po polu, sprovođenja posebnih mjera i programa za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Ministarstvo finansija je tokom izrade Nacrta zakona ukazalo da srednjoročnim budžetskim okvirom nijesu planirana sredstva za osnivanje nove Agencije i da je potrebno izraditi detaljnu procjenu fiskalnog uticaja. U skladu s tim: u početnoj fazi se predviđa da se dio nadležnosti Agencije može obavljati kroz postojeće kapacitete nadležne organizacione jedinice u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava i drugih organa, bez značajnih dodatnih rashoda. Osnivanje Agencije kao posebnog pravnog lica i obezbjeđivanje punih kapaciteta planira se u okviru narednih budžetskih ciklusa počev od 2027. godine, uz uvažavanje fiskalnih ograničenja. Troškovi u vezi sa obukama, statistikom i izvještavanjem u najvećoj mjeri se planiraju kroz preraspodjelu postojećih sredstava i integraciju rodne perspektive u postojeće programe i projekte. Tačna visina i dinamika potrebnih sredstava biće dodatno precizirana u proceduri utvrđivanja Predloga zakona i izrade budžeta, u skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti.

